

NOVÉ ŽÁROVÉ POHŘEBIŠTĚ Z DOBY ŘÍMSKÉ V NEZABYLICÍCH, OKR. CHOMUTOV

Jan Blažek – Lenka Ondráčková – Marek Půlpán – Agnieszka Reszczyńska

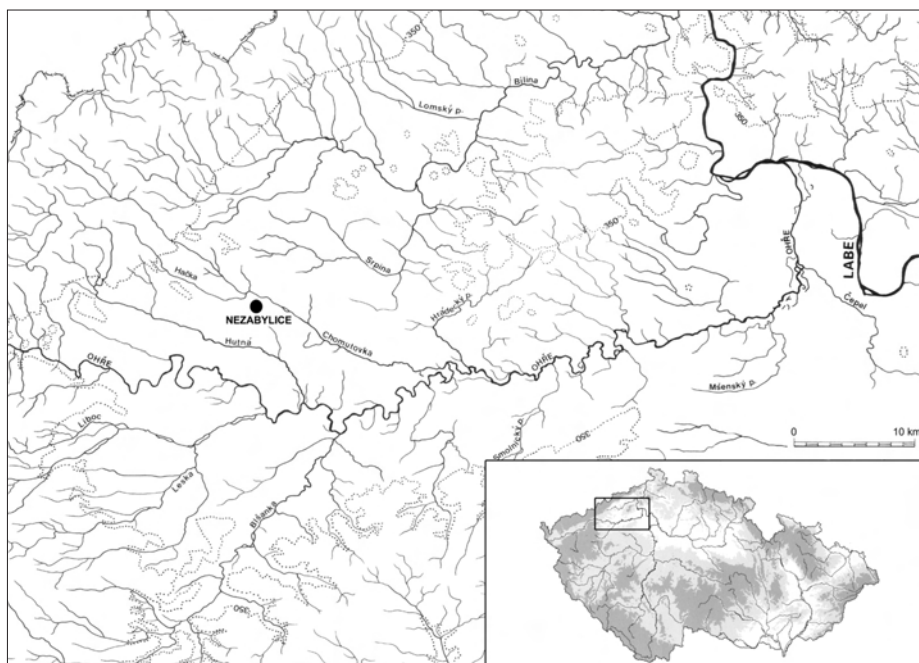
1. ÚVOD

Úkolem předloženého příspěvku je prezentovat základní informace o nově odkrytém žárovém pohřebišti z doby římské, které bylo v roce 2010 objeveno na katastru obce Nezabylice (okr. Chomutov) při amatérském průzkumu detektorem kovů. V následujícím roce proběhly na nalezišti geodetické a geofyzikální průzkumy, jejichž úkolem bylo stanovení rámcové struktury a rozsahu pohřebního areálu. V návaznosti na nedestruktivní průzkumy probíhaly v letech 2011 až 2013 terénní archeologické výzkumy, při kterých bylo prozkoumáno 43 žárových hrobů z doby římské. V současné době představuje lokalita Nezabylice bezpochyby jednu z největších a nejvýznamnějších germánských nekropolí na území Ústeckého kraje.

2. LOKALIZACE, GEOMORFOLOGIE A PŘÍRODNÍ PODMÍNKY NALEZIŠTĚ

Archeologická lokalita leží necelé 2 km jihovýchodně od obce Nezabylice (okr. Chomutov, Ústecký kraj) a zhruba 7 km stejným směrem od centra města Chomutova. Naleziště se nachází na zemědělských pozemcích v nadmořské výšce okolo 320 m (obr. 1).

Z hlediska geomorfologického členění leží lokalita v Podkrušnohorské oblasti, v celku Mostecká pánev, v podcelku Chomutovsko-teplická pánev a na rozhraní tří okrsků: Březenské a Jirkovské pánve a Údlické kotliny (Lorber 1994, 123; 1998, 18–28, příloha 2). Zdejší oblast označovaná někdy jako Chomutovská plošina (Lorber 1998, 21) je tvořena zvlněným terénem formovaným především široce otevřeným údolím říčky Chomutovky, která protéká zhruba 1200 m severním směrem od lokality, v nedalekém Hořenci přijímá z pravé strany potok Hačku a u Postoloprta se vlévá do Ohře (cf. Kol. aut. 1965, 184,

Obr. 1. Nezabylice, okr. Chomutov, Ústecký kraj. Poloha lokality (úprava mapy M. Sýkora)

č. 115, mapa I-3; Lorber 1998, 184, 188; Vlček 1984, 102, 116). Dalším nedalekým významným vodním zdrojem je říčka Hutná (Lorber 1998, 187–188). Pohřebiště je rozprostřeno na návrší táhlého terasového stupně, jenž sice při pohledu od jihu nijak výrazně nevyniká, přesto však skýtá výbornou vizuální kontrolu širokého okolí, především údolí říčky Chomutovky. Při širším panoramatickém pohledu se navíc pohřebiště nachází jakoby uprostřed široce rozevřené „kotliny“, čímž je podpořen dojem jeho exponované až dominantní polohy. Pás kopců a hor uspořádaný do zdánlivě souvislého věnce tvoří od severu až západu Krušné hory, od jihozápadu Doupovské hory, od jihovýchodu pahorkatina Džbán a od severovýchodu mnohé vulkanické vrchy Českého středohoří.

S ohledem na pedologické poměry patří místní půdní druhy mezi těžké, půdní typ tvoří hnědozem (Kol. aut. 1954, mapa 5, 6). Převládající horninou jsou kvartérní eolické spraše a sprašové hlíny okrové barvy, v menší míře jsou obsaženy též jíly, písky a písčité jíly (podle http://mapy.geology.cz/geocr_50/). Podle terénních pozorování dosahovala ornice mocnosti okolo 30 cm.

Z klimatického hlediska se jedná o jeden z nejsušších regionů s dlouhodobě minimálním objemem srážek (Kol. aut. 1954, mapa 10–12, 17). S ohledem na fyto geografické členění se jedná o obvod Českého termofytika, okres Střední Poohří a podokres Žatecké Poohří, jež představují teplou podnební oblast s výskytem teplomilných druhů rostlin (Lorber 1998, 26, 29, příloha 3). Od poloviny minulého století až do současnosti jsou zdejší polnosti využívány především pro pěstování řepy a ječmene (cf. Kol. aut. 1954, mapa 7).

3. HISTORIE NALEZIŠTĚ

První údajné archeologické nálezy z Nezabylic¹ by měly pocházet již z 80. let 19. století (cf. Preidel 1935, 95). Jejich celkové množství však není nijak výrazné a v podstatě jde více méně o ojedinělé nálezy. Nálezy staršího data získání pocházejí z několika dílčích poloh, avšak větší část z nich je problematické blíže lokalizovat. V Nezabylicích evidujeme polohu Schillerova pískovna na ppč. 405/2 s nálezy z neolitu až eneolitu, starší a mladší doby bronzové (Černá – Ondráčková 1996, 17, 25; Justová 1968, 184; Moucha 2002, 135, obr. 2:1–3a; Preidel 1935, 95, taf. III:5–6, 11, 14; X:10–11). Na katastru dnešního Hořence jsou zaznamenány dílčí polohy s pravěkými nálezy na ppč. 108: zahrada obchodníka Richtera (Polánek 1933, 64; Preidel 1935, 95) a v bývalé cihelně (Černá – Ondráčková 1996, 17). Z opuštěného hliniště „V rokli“ jižně od osady Hořenice pocházejí střepy kultury mohylové (Jančák 1969; cf. Černá – Ondráčková 1996, 17). Další ojedinělé nálezy pocházejí z blíže neurčené polohy (Černá – Ondráčková 1996, 25; cf. Preidel 1935, 95, taf. III:21).

Překvapivě ani za posledních třicet let nedošlo k podstatnému rozšíření pramenné základny: dále přibývaly opět pouze dílčí nálezy, a to především díky povrchovým sběrům. Keramický soubor z doby bronzové byl získán při povrchové prospekci Hořence (Koutecký 1983; 1984). Díky systematické letecké prospekci Z. Smrže jsou z oblasti obou obcí známy tři fotopolohy. Některé byly verifikovány povrchovými sběry, přičemž byla získána keramika pravěká, knovízské kultury, vrcholného středověku a jeden střep z doby laténské či římské (Smrž 1994a; 1997a; 2000; 2002). Bezprostřední okolí germánského pohřebiště v Nezabylicích se však s ohledem na porostové příznaky pozorovatelné při letecké prospekci jeví v současné době negativně.² Zatím poslední akci v Nezabylicích vedli v roce 2008 J. Blažek a A. Káčerik před pokládkou inženýrských sítí určených pro kolonii rodinných domů na ppč. 137/17, při níž byla prozkoumána část sídlištního objektu kultury únětické (Káčerik 2008; 2011).

Z uvedeného nástinu je patrné, že na území obcí Nezabylice a Hořenec byl doposud získán rámcový soubor dokládající spíše jednotlivé stopy pravěkých sídlištních a funerálních aktivit. Pravěké nálezy jsou sice doloženy na obou březích říčky Chomutovky, avšak podstatně větší koncentraci evidujeme na jejím pravém břehu, přičemž se soustředí hlavně v rámci inundačního pásma resp. na nižších říčních te-

1 Katastrální území obce v minulosti několikrát zcela zásadně měnilo svůj rozsah. Došlo k opakovanému připojování či naopak osamostatňování nejen Nezabylic (něm. Neosablitz), ale i přilehlých původních Hořenic (něm. Horschenz). V současné době je součástí katastru obce Nezabylice i místní část Hořenec, která však do roku 1992 nesla název Hořenice. Důvodem k přejmenování obce byl fakt, že v chomutovském okrese se nacházela stejnojmenná část v obci Chbany (cf. např. Kol. aut. 1930, 99; Kol. aut. 1960, 89, 246; Kol. aut. 1978, 172, 356; Lorber 1994, 74, 123; Nováková 1991, 629; Sedláček 1998, 238, 647). Důsledkem častých administrativních změn bylo, že starší pravěké nálezy jsou lokalizovány buď do Nezabylic nebo do přilehlých Hořenic (tč. Hořence). Důsledkem dublování názvu bylo, že některé nálezy byly původně mylně lokalizovány do Hořenic u Nezabylic (Beneš 1971), přestože pocházejí nejspíše ze stejnojmenné obce u Nechranické přehrady (cf. Bubeník 1980; Lorber 1994, 74).

2 Další tři fotopolohy se nacházejí na sousedním katastru obce Bílence (Smrž 1994b; tjž 1997b; tjž 1999).

rasách v blízkosti toku. V souboru jsou alespoň průřezově zastoupeny nálezy z neolitu či eneolitu a ze starší, střední i mladší doby bronzové. Největší množství chronologicky citlivých nálezů lze spojit s kulturou únětickou starší doby bronzové. Jediná dosavadní stopa osídlení či intruze z doby laténské či římské pochází z polohy 2 zjištěné leteckou prospekci (Smrž 2000).

Místní mikroregion nicméně disponuje solidními doklady osídlení z doby římské. Zmínit lze nálezy sídlištního charakteru z Března u Chomutova (Beneš 2010; Salač – Neruda – Kubálek 2006), Droužkovic (Černá – Ondráčková 1996, 16; Kruta 1975, 33–34; Koutecký a kol. 1980, 146), Přečapel (Budinský 1977, 111–112; Černá – Ondráčková 1996, 27; Motyková-Šneidrová 1963, 47; Preidel 1935, 98–99) a Údlíc (Černá – Ondráčková 1996, 33; Koutecký 1969, 28–29, tab. VI; Koutecký a kol. 1980, 148; Lehečková 1977). Z posledně zmínované lokality pochází ojedinělý fragment terry sigillaty Dragendorff 37 (Motyková-Šneidrová 1967, 48; Preidel 1935, 85, taf. XIV:17). Nedávno se podařilo doložit osídlení starší doby římské rovněž na katastru obce Škrle, a to díky výrazné koncentraci keramiky získané při povrchových sběrech (Ondráčková 2008). Nově bylo doloženo osídlení ze starší doby římské na pravém břehu Chomutovky v Údlících (Dermer 2012a), či z mladší doby římské až starší fáze stěhování národů dvojicí chat v Droužkovicích (Dermer 2011a).

V současné době se zdá, že v oblasti soutoku Hačky s Chomutovkou se nacházela hustá síť germánských sídlišť, což je v poměrně ostrém kontrastu s doposud známou funerální situací daného období. I přes rozsáhlé výzkumy v širokém okolí Nezabylic zůstávají jako jedny z mála funerálních celků z doby římské známy pouze dochované části výbav porušených žárových hrobů z Přečapel (Preidel 1930, 244; 1935, 98–99), datované do druhé poloviny 2. století nebo do období kolem roku 200 (podle Droberjar 2002, 270; k tomu cf. Budinský 1977, 111–112; Černá – Ondráčková 1996, 27; Motyková-Šneidrová 1963, 47).

4. VÝZKUMY V LETECH 2011 AŽ 2013

4.1. Okolnosti nálezu a výzkumu

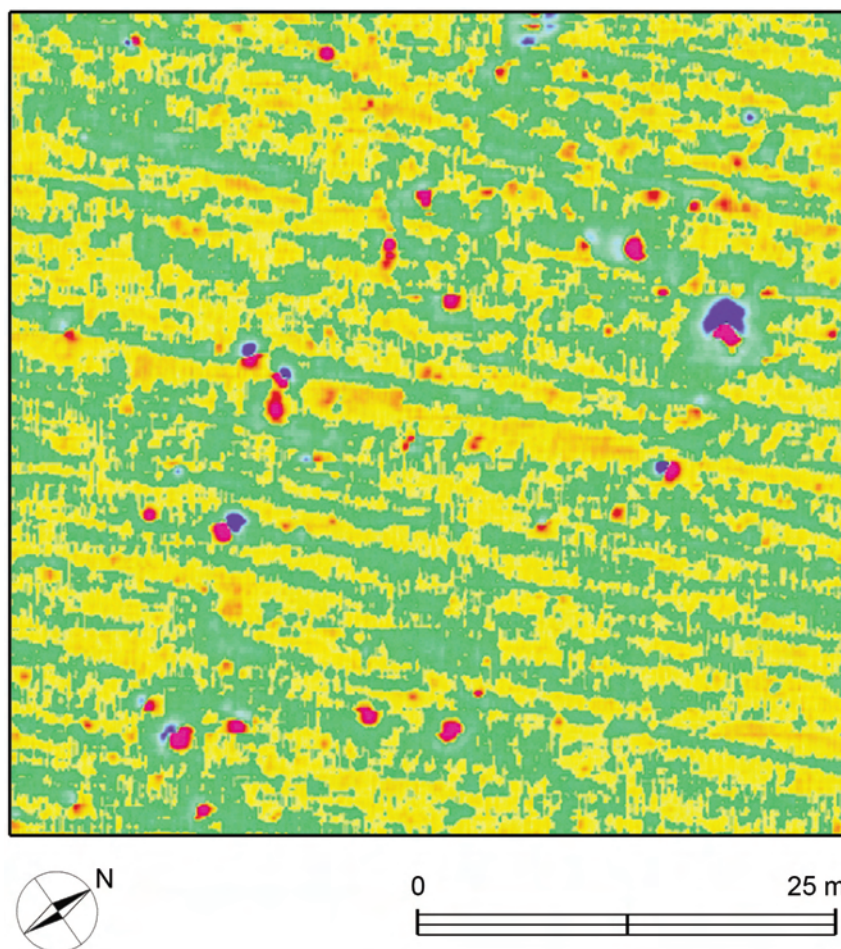
K objevu pohřebiště z doby římské na katastru obce Nezabylice došlo dne 17. 10. 2010 J. Benhákem a Ing. V. Váňou při akci s detektorem kovů. První identifikovaný předmět představovalo bronzové vědro. Podle zaslaného popisu nálezové situace mělo být údajně uloženo v ornici v mírně nakloněné pozici, částečně porušeno orbou. Vědro bylo podle popisu obkopáno a s hlinou vyjmuto. Téhož dne nalezcí vyjmuli mnohé další bronzové a železné předměty, údajně porušené orbou. Teprve, když bylo podle jejich vyjádření „věci v nezvykle velkém množství“, začali zvažovat, zda nález oznámí.

Na počátku listopadu téhož roku nalezcí předali předměty spolu s příslušným soupisem GPS souřadnic do Oblastního muzea v Chomutově. Předány byly mimo jiné železné meče, bronzové nádoby, držadla nádob, ostruhy, kopí, části štítových puklic, spony a další předměty. Při následné obhlídce lokality se zástupkyně muzea přislíbily, že již dále nebudou s detektorem kovů na lokalitě pátrat. Nicméně i přes výslovná upozornění o právních důsledcích této činnosti přinesl J. Benhák ještě další velký fragment bronzové nádoby, kterou později vykopal na lokalitě.

Vzhledem k tomu, že lokalita nebyla ohrožena investiční činností, byly v průběhu roku 2011 hledány možnosti, jak efektivním způsobem zajistit provedení záchranného archeologického výzkumu. Na jaře došlo k dohodě, že po odborně-technické a personálně-finanční stránce se na zajištění výzkumu budou spolupodílet dvě místně příslušné instituce, a to Oblastní muzeum v Chomutově, zastoupené L. Ondráčkovou, a Ústav archeologické památkové péče SZ Čech v Mostě, v. v. i., zastoupený J. Blažkem. V březnu roku 2011 se jmenovaní představitelé archeologické obce sešli se zástupkyněmi společnosti AGRA Droužkovice, s. r. o., jež na uvedených pozemcích hospodaří. Zástupkyně společnosti byly informovány o vzniklé situaci, přičemž přislíbily, že po sklizni bude umožněno provedení archeologického výzkumu v nezbytném rozsahu. Za přirozené součásti výzkumu byly přitom definovány: aplikace nedestruktivních metod (geodetický a geofyzikální průzkum, systematické povrchové sběry), detektorový průzkum a záchranný archeologický výzkum menšího rozsahu, omezený na sondáže. Výzkum zahájený 6. 9. 2011 byl nejprve smluvně vymezen pouze 14denním termínem, a to z důvodu plánovaných zemědělských činností. Doba jeho trvání bylo však nutno z důvodu náročnosti prodloužit a po dohodě s hospodáři pozemků mohl zdárně pokračovat i v termínu od 21. 9. 2011 do 3. 11. 2011 (Půlpán 2011).

Základními teoretickými úkoly pro následující roky bylo stanovení koncepčního řešení a personálně-odborného zajištění výzkumu. Efektivním řešením se ukázalo být přizvání třetího smluvního partnera ke spolupráci – Institutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Mezi zainteresovanými institucemi byla podepsána trojstranná dohoda o mezinárodní spolupráci, jejímž cílem je projekt zajišťující ochranu, výzkum, konzervaci a následně zpracování pohřebiště z doby římské v Nezabylicích.

Obr. 2. Nezabylice. Výřez z geofyzikálního měření na ploše pohřebiště (podle R. Křivánka, ArÚ Praha)

Ve shodě s dohodou se každoročně od roku 2012 výzkumu v rámci povinné měsíční praxe zúčastňují studenti archeologie IAUR s pedagogickým vedením A. Reszczyňské, čímž je dlouhodobě zajištěno zapojení většího počtu kvalifikovaných pracovních sil do projektu.

4.2. Metoda, průběh a cíle výzkumu v roce 2011

Před započítáním terénní fáze výzkumu bylo nutno stanovit celkový rozsah pohřebního areálu. Na základě zaměřených GPS souřadnic detektorových nálezů vynesných do geodetického plánu byl v první fázi zhruba odhadnut přibližný rozsah areálu, resp. byla určena jeho část s odkrytými kovovými nálezy pocházejícími z porušených hrobů. Na základě prostorového rozmístění nálezů a dané terénní situace byla na ploše ca 3,1 ha rozměřena fixní čtvercová síť o rozměrech 50 × 50 m, jejíž orientace byla přizpůsobena průběhu terénní hrany. Síť byla dále rozčleněna na menší sektory o rozměrech 10 × 10 m resp. výsledných 5 × 5 m. V jejím rámci bylo na celé této ploše ve spolupráci s R. Křivánkem z Archeologického ústavu v Praze, v. v. i., provedeno systematické geofyzikální měření cesiovým magnetometrem Smartmag SM-4g od kanadské firmy Scintrex (Křivánek 2012, 16–17).³ Vzhledem k převládajícímu pohřebnímu ritu a obvyklému obsahu germánských hrobů (mj. spálený osteologický materiál uložený v keramických urnách, kovové předměty) bylo předpokládáno, že by se žárové hroby měly na měřené ploše projevit jako výrazně odlišné geofyzikální anomálie.⁴ Tato predikce se na výsledném magnetogramu skutečně potvrdila mnoha pevně ohraničenými koncentracemi s vysokými hodnotami elektromagnetické susceptibility (obr. 2). Naproti tomu rovnoběžné liniové struktury vedoucí zhruba ve směru SZ–JV lze interpretovat jako recentní stopy po orební činnosti (cf. Vachůtová – Vlach 2011, 49). Následným poznávacím

³ R. Křivánkovi patří naše poděkování za provedené geofyzikální měření a za promptní poskytnutí výsledků, jež se staly východním bodem při výzkumu pohřebiště.

⁴ Zjištěné anomálie byly předběžně označeny jako větší počet rozptýlených malých zahloubených objektů s přítomností (rušivých) kovů (podle Křivánek 2012, 17).

krokem při snaze o určení rozsahu a hustoty pohřebního areálu bylo provedení systematického detektorového průzkumu, a to po jednotlivých vyměřených sektorech. Většinu menších a hůře ohraničených geofyzikálních anomálií se podařilo takto v průběhu výzkumu detailně identifikovat a verifikovat.⁵ Rozměření fixní čtvercové sítě spolu s výsledky magnetometru umožnilo přitom téměř dokonalé vyhledávání anomálií. Přesnost jejich lokalizace byla v rámci vyměřených pětimetrových sektorů v pozitivním smyslu překvapivá, protože kolísala s maximální odchylkou několika decimetrů (do 50 cm). Informace o detailní lokalizaci kovových předmětů byly v rámci jednotlivých hrobů indikovány již za pomoci detektoru kovů.

Hlavním cílem výzkumu v roce 2011 byla především efektivní záchrana maximálního počtu ohrožených hrobových celků. Na samém jeho počátku se jako vhodná jevila metoda ručně odkrývaných podélných sond o šířce 100 až 150 cm v místech, kde byl podle magnetogramu předpoklad většího výskytu hrobových celků. Nicméně docházelo tak i k poněkud neefektivnímu odkryvu „hluchých“ míst, kde se hroby nevyskytovaly. Výzkum byl však omezen primárně velmi krátkým časovým horizontem, a proto bylo od tohoto způsobu vbrzku upuštěno. Podle výsledků geofyzikálního měření byly následně v rámci čtvercové sítě odměřovány jednotlivé ohraničené anomálie a nad místem jejich výskytu byly ručně odkrývány malé sondy o rozměrech 100 × 100 cm, 150 × 150 cm či někdy rozměrově přizpůsobené dané nálezové situaci. Tato metoda se ukázala být pro záchranu maximálního počtu ohrožených hrobových celků jako jednoznačně neefektivnější. Pouze při odkryvu jedné podélné sondy a rozsáhlejšího objektu 28/2011 byl pro skrývku svrchní vrstvy ornice využit minibagr. V sezóně 2011 bylo prozkoumáno celkem 34 archeologických objektů, z toho 32 žárových hrobů z doby římské (*Půlpán 2011*).

4.3. Metoda, průběh a cíle výzkumu v roce 2012

Podle komplexních výsledků z předchozí sezóny bylo nejprve analyzováno prostorové rozložení hrobů na pohřebišti. Na základě této analýzy se ukázalo, že v roce 2011 byla prozkoumána část, kterou bychom mohli považovat za přibližně centrální resp. „neokrajovou“. Zásadním problémem tak i nadále zůstalo, že za pomoci mikrosondáží nebyl adekvátně doložen ani jeden jistý okraj pohřebiště. Kombinace výsledků nedestruktivního průzkumu s exkavační mikrosondou se při výzkumu v předchozím roce ukázala být jako efektivní metoda především při prospekci bohatě vybavených hrobových celků. Toto tvrzení však platilo bezvýhradně pouze u hrobů, které měly ve výbavě větší počet kovových milodarů a jejichž prospekce byla díky výsledkům z magnetogramu téměř bezproblémová. Naproti tomu jako největší problém se ukázalo být vyhledávání hrobů zbavených těchto signifikantních prvků. Nutno objektivně přiznat, že k jejich nalezení docházelo více méně za náhodných okolností, nejčastěji u příležitosti odkryvu sondy kolem bohatšího hrobu s kovovými milodary.

Z výše uvedených důvodů byl do okruhu základních teoretických úkolů zařazen: a) pokus o stanovení okraje pohřebiště; b) pokus o detekci maximálního počtu hrobů, příp. sekundárně přemístěných artefaktů dokládajících jejich původní přítomnost; c) pokus o systematickou prospekci předpokládaných hrobů s minimem kovových milodarů či bez nich, které nebyly zaznamenány při geofyzikálním měření ani při systematickém detektorovém průzkumu. Na základě těchto hlavních kritérií byl v dané sezóně vybrán severozápadní prostor pohřebiště, u kterého byl s ohledem na stanovaná kritéria předpoklad vyššího výpovědního potenciálu.

Základní osou terénního postupu se stala zpětně vynesená čtvercová síť, použitá již v předchozím roce. Pro řešení zvolených kritérií byla jako nejefektivnější zvolena metoda podélných sond o délce 75 až 80 m a šířce 1 m. Čtyři sondy byly v pravidelných rozestupech rozmístěny v blízkosti předpokládaného severního okraje pohřebiště ve směru východ–západ, přičemž jejich průběh respektoval orientaci a průběh terénní hrany. Vlastnímu odkryvu sond předcházela povrchový sběr a systematický povrchový průzkum detektorem kovů. Pro odkryv svrchních a orbou silně poškozených vrstev ornice byl do úrovně max. 30 cm použit minibagr s plochou lžící širokou 90 cm. Průběh mechanizační skrývky ornice byl soustavně dozorován, přičemž byla vybagrovaná zemina kontrolována detektorem. Odkryté sondy byly následně ručně začištěny. Hrobové celky byly v průběhu skrývky a po ní dohledávány za pomoci detektoru kovů.

5 Vedle několika kil převážně železných předmětů recentního stáří (mj. částí zemědělských strojů, drátů, plechů, hřebů, šroubů, patron apod.) bylo získáno rovněž několik desítek kovových artefaktů z doby římské. Při tomto primárním průzkumu byly samostatně vyjímány pouze menší bronzové a železné předměty uložené v ornici v maximální hloubce do 20 cm, které byly již v minulosti zjevně sekundárně přemístěny a mnohdy i poškozeny orbou. Lokalizace pravěkých nálezů byla přirozeně geodeticky zaměřována.

Prostor o celkové rozloze 1 ha nebyl od předchozího roku zemědělsky obhospodařován (byl ponechán ladem), a tak průběh výzkumu nebyl závislý na postupu agrárních činností. Výzkum probíhal v pracovních dnech měsíce srpna roku 2012 za účasti studentů IAUR, přičemž byla prozkoumána plocha o rozloze větší než 3 ary. Kvůli zachování posloupnosti bylo s číslováním objektů navázáno na předchozí sezónu. Celkem bylo na ploše prozkoumáno 28 archeologických objektů (obj. 35/12–62/12), včetně 10 žárových hrobů z doby římské. Ostatní objekty představovaly kúlové jamky rozmístěné ve dvou rovnoběžných řadách (Blažek et al. 2012; Půlpán 2012).

4.4. Metoda, průběh a cíle výzkumu v roce 2013

Celý průběh výzkumu byl plně přizpůsoben metodice, která byla nastolena v roce 2012. V orientaci a rozměrech sond byl dodržen jednotný úzus, a v číslování objektů, sond a hrobových celků bylo tudíž plynule navázáno na předešlou sezónu. Vzhledem k tomu, že před započítím výzkumu byla plocha oseta nedozrálým ječmenem, bylo nutno se v jeho počáteční fázi tomuto faktu přizpůsobit. Po dohodě s jednatelkou společnosti bylo umožněno na nesklizené ploše provést alespoň dvě menší ruční sondáže o délce 15 m a šířce 1 m. Po sklizni ječmene v průběhu srpna byl pro skrývku ornice využit minibagr a jedna sonda byla prodloužena na 80 m. Svrchní partie ornice byly mechanizací skryty do úrovně 20 cm, zbylá část byla odebírána ručně po mechanických vrstvách. Výzkum probíhal v měsíci srpnu 2013 za účasti studentů IAUR.

Ručnímu i mechanizačnímu odkryvu sond předcházely systematické povrchové průzkumy detektorem kovů. Z ornice bylo získáno několik menších bronzových a železných předmětů, např. deformované části bronzových nádob či zlomky železných nástrojů. Nejprestižnější nálezy představuje dvojice bronzových spon, z toho jedna spona s očky. Obě spony nalezené na rozhraní ornice a podloží představovaly nepochybně původní součásti výbav nedochovaných žárových hrobů.

V sezóně 2013 byl zkoumán severní prostor pohřebiště, kde byl vzhledem k blízkosti pozvolné terénní hrany nižší počet hrobů předpokládán. Zachyceny byly jednotlivé kúlové jamky a žárový pohřeb uložený v keramické urně, silně poškozený orbou (Blažek et al. 2013; Půlpán 2013).

4.5. Dosavadní výsledky výzkumu a význam pohřebiště

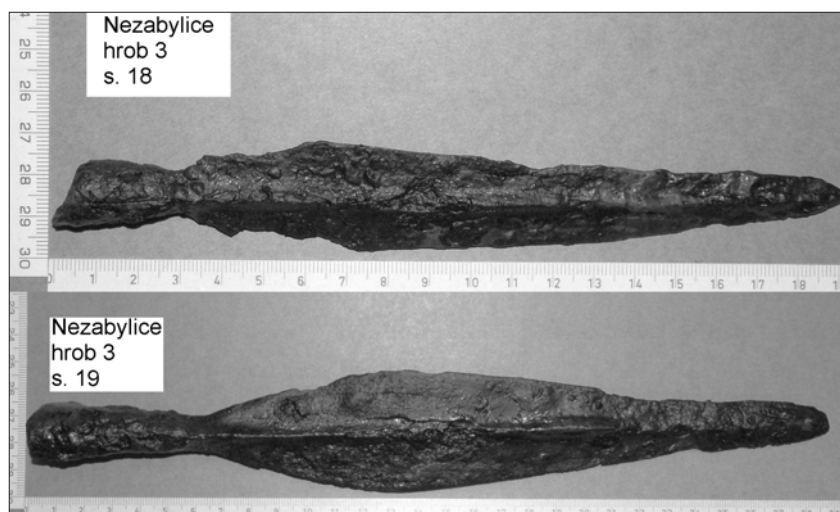
Během dosavadních tří výzkumných sezón bylo na zemědělském pozemku v Nezabylicích prozkoumáno celkem 43 žárových hrobů z doby římské či jejich torz. Na základě prostorového rozmístění artefaktů získaných při detektorovém průzkumu a výsledků geofyzikálního měření lze soudit, že plocha pohřebiště může čítat až 3 ha, skromnější odhad se pohybuje mezi 1,5 až 2,5 ha. Celkový počet hrobů lze v současnosti velmi těžko predikovat. Na ploše se nachází několik desítek různě intenzivních anomálií, přičemž podstatná část z nich představovala žárové hroby z doby římské, jiné však představovaly recentní aktivity.

K nejpřekvapivějším zjištěním na pohřebišti patří nadpoloviční (70 %) podíl hrobů s militarií ve výbavě, mezi nimiž evidujeme sedm náleзовých skupin: I – hroby s kompletní výzbrojí (meč – kopí/oštěp – štít); II – hroby s částečnou výzbrojí (meč – kopí/oštěp); III – hroby s částečnou výzbrojí (meč – štít); IV – hroby s částečnou výzbrojí (kopí/oštěp – štít); V – hroby s mečem; VI – hroby s kopím/oštěpem; VII – hroby se štítem (cf. *Droberjar 2006b*, 642, tab. 1). Nejčastěji byly registrovány pohřby bojovníků s jednou zbraní, kterou představuje hrot kopí/oštěpu (33 %), méně často meč (7 %) či štít (3 %). Železné hroty kopí se vyskytují v hrobech buď samostatně (hroby 5, 12, 22, 24, 32, 62) či ve dvojici (hroby 21, 31). Druhou nejčastější skupinu tvoří hroby vybavené jak kopím/oštěpem, tak i štítem (27 %). Spolu s prvky štítu se poměrně často vyskytuje dvojice kopí (*obr. 3*), někdy navíc s dvojicí ostruh a železným nožem či nůžkami (hrob 61). Tzv. kompletní výzbroj (meč – kopí/oštěp – štít) byla zjištěna v šesti souborech, což činí 20 % všech hrobů bojovníků. Pochopitelně je však nutno vzít v úvahu, že část ze zbraní dříve nalezených detektoráři může pocházet z analyzovaných objektů.

Nejbohatšími jsou hroby 1 a 23 s kompletní výstrojí a výzbrojí, kterou představuje meč, dvojice kopí, pár ostruh, kování štítu (puklice a obruby), opaskové kování, spona či jehlice, fragmenty skla a bronzové nádoby. Zastoupení torzovitých bronzových nádob je v hrobech se zbraněmi doloženo nejméně ve 14 případech (30 %). Mezi součástmi oděvu jsou poměrně hojně zjišťovány spony (23 %) a opasková kování (27 %), dále kovové či kostěné jehlice (17 %). Z kostěných nástrojů jsou evidovány zlomky hřebenů (2 hroby). Vedle malých a velkých železných nožů či nůžek se v hrobě nacházela rovněž břitva.

Poslední náleзовou skupinu tvoří hroby bez militarií (30 %). Nejčastěji evidujeme hroby s keramickou urnou a pohřbem, u kterých lze předpokládat jejich sekundární poškození (např. hroby 25, 30, 33, 37, 38, 59, 60, 63). Evidovány jsou hroby s drobnějšími kovovými elementy: se sponou (hrob 36) nebo stříbrnou jehlicí a kostěným hřebenem (hrob 19).

Obr. 3. Nezabylice. Pár železných hrotů kopí z hrobu 3/2011 (foto L. Ondráčková)

Na pohřebišti v Nezabylicích je doložen striktní žárový pohřební ritus, který se projevuje třemi základními způsoby uložení milodarů v tzv. popelnicových hrobech. Nejtradičnější způsob sestává z uložení kremace a milodarů do keramické urny, která byla následně vložena do hrobové jámy; v hrobě 19 k tomuto účelu sloužila silně poškozená bronzová nádoba opatřená železným držadlem. V jiných případech byly milodary uloženy buď vedle urny či pod ní (cf. *Droberjar 2002*, 389–390). První základní způsob je na pohřebišti hojně doložen několika hroby. V keramických urnách se nacházely nejen drobnější prvky výbavy (spony, nože, nůžky, obruby a nýty štítu, různá kování aj.), ale i militaria podstatně větších rozměrů – jako jsou hroty kopí či železné meče. V několika případech bylo zaznamenáno uložení některých větších předmětů – například hrotů kopí – vedle urny. Vedle těchto běžnějších způsobů uložení milodarů byl však v hrobech s větším počtem militarií zjištěn i třetí, a nutno říci velmi zajímavý a dosti neobvyklý způsob. V nejsvrchnějších vrstvách (většinou v ornici) se nacházela keramická urna se spálenými ostatky. Podstatné části hrobových výbav se však vyskytovaly až pod úrovní urny, přičemž tvořily extrémně koncentrovaný shluk kovových předmětů. V několika případech se v těchto kumulacích pod urnami nacházely železné hroty kopí, štítové puklice, držadla štítu či několiknásobně přehnuté železné meče (hroby 1, 2, 3). Zvláštní bylo uložení některých kopí, jejichž hroty spočívaly ostrým směrem do země, a to buď v šikmém či kolmém směru (např. hroby 5, 7, 35). Součástí podobných koncentrací byla v několika případech štítová puklice zasazená trnovitým hrotem či tyčinkovitým výčnělkem rovněž kolmo do země. Rovná kruhová základna puklice s lemem tak vytvářela jakousi podstavu či základnu, na níž byla postavena keramická urna s ostatky. Poněkud nejasný zůstává způsob, jakým byly tyto předměty vkládány do země – nacházely se totiž hluboko v kompaktním podložním jílu bez jakéhokoliv viditelného zemního zásahu.

Naprostá většina hrobů byla poměrně mělce uložena – jejich hloubky dosahovaly průměrně 20 až 50 cm (obr. 4). Výjimečný svou hloubkou byl pouze hrob 7, u kterého byly nálezy uloženy v úrovni 97 cm od současného povrchu. Horní partie hrobů byly nejčastěji zapuštěny již v ornici, jejich spodní partie dosahovaly buď na rozhraní ornice a podloží, či byly zapuštěny do podložního jílu. Obrysy hrobových jam se v ornici či podloží téměř nezachovaly, resp. nebyly v naprosté většině vůbec patrné. Pouze v několika málo případech se na úrovni světlejšího podložního jílu projevila tmavší černohnědá výplň indikující přítomnost obrysu hrobové jámy. Úroveň zachování hrobů je proto mnohdy dosti tristní: z hrobů poškozených orbou se dochovaly pouze jednotlivé silně abradované keramické fragmenty uren, z původního nepochybně většího objemu kremace pouze jednotlivé několikamilimetrové spálené kosti či dále drobné kovové elementy. Uvedené nálezy jsou v narušených hrobech silně prostorově dislokované, a to až několik desítek decimetrů od původního uložení *in situ*, a zároveň situované v různých výškových úrovních buď přímo v ornici či na jejím rozhraní s podložím. Z keramických uren postrádáme horní partie nebo jejich podstatné části a mnohdy tak disponujeme pouze jejich dolními partiemi či jen dny. V případě lépe dochovaných hrobů lze soudit, že kremace původně spočívaly uvnitř uren, v ostatních případech lze dislokaci spálených kostí přičíst nejspíše na vrub sekundárnímu poškození. Podobně poškozené hroby představují tudíž hlavní problém při verifikaci geofyzikálních anomálií a detailní prospekci. Index elektromagnetické susceptibility těchto hrobů je zjevně recentními transformacemi výrazně negativně ovlivněn, a tím pádem klesá i celkový prospekční potenciál pohřebiště. Dalším faktorem je,

Obr. 4. Nezabylice. Odkrytá situace hrobu 4/2011 na úrovni urny s kremací (foto M. Půlpán)

mimo jiné přihlédnuto ke koncentracím bohatých hrobů s kovovými milodary, které tvořily malé a na první pohled zdánlivě ohraničené skupiny. Předpoklad, že mezi skupinami těchto hrobů se mohou vyskytovat i celky s minimem kovových milodarů či bez nich, se výzkumem skutečně potvrdil, díky čemuž se významným způsobem doplnila představa o celkové hustotě a struktuře pohřebiště.

Bohužel i kovové výbavy hrobů byly v mnoha případech velmi silně poškozeny, a to důsledkem několika nepříznivých faktorů. V první řadě lze zmínit úmyslné rituální deformování milodarů před jejich vložením do hrobu, které se týká hlavně mečů několikanásobně stočených a následkem tlaku i na několika místech zlomených, podkovovitě ohnutých až zcela přehnutých hrotů kopí, či na větší počet fragmentů rozlámaných obrub štítů a bronzových nádob. Další deformaci předmětů zapříčinilo působení silného žáru pohřební hranice, jež se odrazilo mimo jiné ve stavu zachování bronzových nádob, spon, jednotlivých částí obrub štítů a dalších menších, především bronzových předmětů. V několika případech byly poničené bronzové elementy žářem spečeny k sobě či roztaveny do zcela amorfních tvarů, což působilo v terénu nemalé obtíže především při jejich preparaci a dokumentaci (cf. *Droberjar 2002*, 390–391). Mezi nejvíce poškozené předměty lze řadit bronzovou toreutiku. Na původní přítomnost bronzových nádob, jejich částí či případně dalších bronzových předmětů bylo možné mnohdy usuzovat pouze na základě velmi malých a deformovaných torz. Jako další lze uvést negativní vliv koroze, který se odrazil mimo jiné ve způsobu zachování železných prvků. V neposlední řadě je nutno zmínit i působení půdního složení podpořeného chemickým ošetřováním zemědělských pozemků či dalších agrárních činností, především pak orby, která v některých případech poškodila či dislokovala kovové předměty. Z uvedených důvodů se materiály organického původu až na několik výjimek prakticky nedochovaly.

Prozatímni datování pohřebiště spadá především do starší doby římské, většinou se jedná o předměty charakteristické pro stupeň B2, a to nejen zbraně, ale i součásti oděvu. Méně jsou evidovány artefakty reprezentující stupeň B1, jako např. v hrobě 14 nalezená výrazně členěná noricko-panonská spona typu A67a (*Demetz 1998*, 140–141, Abb. 2:1–2, 3; 1999, 260–262, Liste XXII, 1.1; 1.2; 1.4; *Droberjar 2006b*, 620–621, obr. 16:1). Za současného stavu poznání však nelze zcela vyloučit i delší dobu trvání pohřebiště, a to snad až do počátků mladší doby římské.

V současné době zatím nedisponujeme výsledky antropologických analýz, a proto se blíže vyjadřovat k pohlaví či věku zesnulých je poněkud problematické. Nicméně na základě hrobů s obsahem militárních výbav lze předběžně soudit, že se může jednat o mužskou část zdejší populace. V případě nejbohatěji vybavených hrobů (např. 1, 23, 34) s prestižními předměty (meči, kopími, štíty, bronzovými nádobami aj.) lze patrně usuzovat na tzv. vyšší střední sociální status pochovaných jedinců, příslušejících patrně ke skupině významných bojovníků. Vedle nich zhruba 40 % doposud odkrytých hrobů lze předběžně řadit ke „střední“ společenské vrstvě (cf. *Droberjar 2006b*, 645–650).

Další významnou skupinu představují hroby beze zbraní, v jejichž výbavách se nacházejí spínadla oděvu v podobě jedné nebo dvou spon či dalších menších kovových předmětů. Identifikovat v této skupině hrobů ženskou část populace by bylo sice lákavé, nicméně bez exaktních výsledků antropologických analýz více než předběžně. Jednou z dalších kulturně-sociálních otázek zůstává dětská a nedospělá část populace, pro kterou prozatím nemáme vůbec žádné doklady ani nepřímé indicie. Za současné situace

že se současně jedná o hroby s minimálním počtem (1–2 ks) malých kovových předmětů či bez nich. Z těchto důvodů jsou žárové hroby silně ovlivněné postdepozicičními procesy jen velmi těžko identifikovatelné nejen při magnetometrickém měření, ale rovněž při sebedetailnějším průzkumu detektorem kovů (cf. *Vachůtová – Vlach 2011*, 49). Přemístěná torza hrobových výbav činí nemalé obtíže rovněž při snaze o identifikaci a určení příslušnosti jednotlivých předmětů k nalezovým celkům. Výpovědní hodnota těchto hrobů je pochopitelně výrazně nižší než u relativně komplexněji dochovaných souborů. V letech 2012 a 2013 se ukázalo, že efektivní způsob k vyhledávání spoře vybavených hrobů představuje pouze pečlivý systematický výzkum za pomoci odkryvu podélných sond. Při vytyčování jejich průběhu bylo

tak lze pouze hypoteticky spekulovat, zda se pohřby nedospělých jedinců mohou nacházet například v dosud nezkoumané části pohřebiště (cf. *Droberjar 2002, 90*).

Dosavadními výzkumy byla zkoumána část pohřebiště, kterou můžeme nejspíše považovat za severozápadní okraj. Potvrdilo se, že severním směrem má koncentrace hrobů výrazně sestupnou tendenci a podobnou předpokládáme i západním směrem. V těchto směrech je areál pravděpodobně ohraničen pozvolnou terénní hranou, zatímco jižní a východní okraj pohřebiště prozatím není znám. Predikci o okraji pohřebiště bude však nutno ověřit větším počtem sond v následujících sezónách. Hlavním úkolem příští sezóny bude proto odkryv prostoru podél severní hrany terasového stupně.

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že v Nezabylicích u Chomutova bylo objeveno jedno z nejrozsáhlejších a nejdůležitějších pohřebišť z doby římské za posledních 50 let na území Ústeckého kraje. Jeho význam tkví navíc v ucelených nálezových okolnostech, jež u starších výzkumů pohřebišť či sídlišť mnohdy postrádáme (cf. např. *Droberjar 2006a; 2008; Motyková-Šneidrová 1963; 1967*). Mimořádně pestré je mimo jiné spektrum hmotné kultury, které je zastoupeno keramikou, výzbrojí a výstrojí, nástroji, ozdobami těla a oděvu či bronzovou toreutikou. Některé tyto prestižní předměty zjevně dokreslují vyšší společenské postavení určité části pochované germánské komunity. Objem militarií a procentuální zastoupení opulentních hrobů na pohřebišti jsou v každém případě naprosto nezvyklé a snesou rámcové srovnání s nejvýznamnějšími českými nekropolemi (cf. *Droberjar 2002, 173–176, 328–330, 379*). Ačkoliv se jedná o striktně žárové popelníkové pohřebiště, tak pestrou škálu v pohřebním ritu vykazují způsoby uložení milodarů, a to buď v urně, vedle ní či pod ní. Z uvedených důvodů o nutnosti pokračování výzkumu pohřebiště zřejmě nemůže být sporu. Od zpracování nekropole v Nezabylicích si lze proto již dnes slibovat zásadní informace o kultuře polabských Germánů, kteří zde spočinuli v prvních stoletích našeho letopočtu.

4.6. Poznámka na okraj: k perspektivám pohřebiště

Germánské pohřebiště se nachází na soukromých pozemcích společnosti AGRA Droužkovice, s. r. o., a není v současné době ohroženo žádnými stavebními aktivitami ze strany potenciálních investorů. Jedná se o polnosti značně odlehle od intravilánů obcí, u kterých ani do budoucna nelze nejspíše počítat s jakoukoliv obytnou zástavbou, snad jen v případě zcela radikálních změn územního plánování. Nicméně v posledních pár letech v blízkém okolí naleziště probíhaly jedny z největších investičních akcí v Ústeckém kraji, a to výstavba rychlostní silnice R7 z Chomutova do Prahy a pokládka plynovodu Gazela vedoucího od státních hranic napříč krajem. Na obou liniových stavbách pochopitelně probíhaly plošně rozsáhlé záchranné archeologické výzkumy, a to na katastrech obcí Droužkovice (*Derner 2010; 2011a; 2011b*), Údlice (*Derner 2012a; 2012b*), Všehrady (*Derner 2012c; 2012d*) a Vysočany (*Volf 2012*). Bylo tak jen shodou šťastných okolností, že obě stavby velmi těsně minuly prostor pohřebiště. Zdálo by se tedy, že s ohledem na stavební či jiné aktivity potenciálně ohrožující lokalitu bychom mohli zdánlivě klidně vydechnout, avšak naneštěstí tomu tak není.

Lokalitu Nezabylice musíme totiž bohužel v mnoha ohledech považovat za signifikantního zástupce ohrožených a opakovaně devastovaných lokalit, kterých jsou v Čechách jistě desítky, ne-li stovky. V současné době jsou zdejší polnosti cyklicky obhospodařovány, povětšinou každoročně orány nebo diskovány, poté osety, v průběhu růstu několikrát chemicky ošetřeny a nakonec sklizeny. Veškeré tyto agrární činnosti se dějí pochopitelně za využití těžké techniky, čímž je však naneštěstí naleziště silně poškozováno. Jako elegantní a nejjednodušší možnost se nabízí vyžadovat po soukromých majitelích, aby přestali na svých pozemcích hospodařit, což je sice z hlediska památkové ochrany vidina pěkná, avšak za současných právních podmínek nejspíše nereálná. Díky vstřícnému přístupu majitelů a správců pozemků se však v roce 2013 podařilo naštěstí domluvit, že alespoň část pole, která bude v dané sezóně zkoumána, zůstane prozatím ležet ladem.⁶ Nejde sice o opatření systémové, protože zbylé části polí budou dále obdělávány, nicméně v dané situaci je to jediné řešení, jak zajistit zdárný průběh výzkumu. Zároveň se jedná o snahu korigovat alespoň do určité míry ztrátu cenných kontextuálních informací o pohřebišti.

Další potenciální ohrožení lokality padá na vrub některých nadšených hledačů kovů pracujících s detektory. Naše počáteční klidné vysvětlování a apelování na nutnost zachování primárních kontextů bohužel záhy vzalo za své a lokalita byla opakovaně nálezcem navštěvována a přes výslovný slib o jejím ponechání bohužel i narušena (viz výše kap. 4.1), čímž se pochopitelně vzájemný vztah mezi nálezcem

6 Naše srdečné poděkování patří správci pozemků, společnosti AGRA Droužkovice, s. r. o., jmenovitě pak jednatelce společnosti paní Ing. Ivaně Kulhánkové a zástupkyni ve věcech majetkových paní Aleně Rozhonové. Bez jejich vstřícnosti, pochopení a příkladné spolupráce by se záchranný archeologický výzkum v Nezabylicích nemohl uskutečnit.

Obr. 5. Nezabylice. Ukázka lépe dochované keramické urny z hrobu 4/2011 po celkové rekonstrukci (foto L. Ondráčková)

a archeology poněkud zkomplikoval. I pozdější snaha zapojit další podobně zainteresované jedince do systematického povrchového detektorového průzkumu lokality se ukázala jako poněkud lichá a vyhořela na nesystematičnosti a ukvapeném jednání většiny zúčastněných.⁷ V dalších dnech bylo proto raději od této činnosti upuštěno a detektorový průzkum byl posléze prováděn již bez jejich spoluúčasti. V současné době vešla lokalita ve známost podobně zaměřených skupin a teoreticky tak může hrozit její další vytěžování. I z těchto důvodů byly dočasně na lokalitě umístěny výstražné tabulky s uvedenými právními důsledky vyplývajícími z jejího poškozování, které snad působí alespoň částečně jako jakási lehká forma „psychologického nátlaku“. Až v případě celkového neúspěchu se jako nejzazší možnost při pokusu o preventivní ochranu naleziště zdá být restriktivní opatření v podobě zapojení Policie ČR. V rámci objek-

tivního posouzení situace je však nutno na druhou stranu přiznat, že bez přičinění nálezce bychom o existenci pohřebiště v Nezabylicích neměli doposud ani ponětí, a rovněž je třeba poukázat, že spolupráce s některými detektoráři je plodná a v současné době patrně i nezbytná.⁸

Jedním z úkolů současné archeologie je nepochybně snaha o zachování kulturního dědictví pro budoucí generace. S ochranou pohřebiště přitom přímo souvisí i zachování hmotného dědictví, což je však neodmyslitelně spjato s nutným finančním zabezpečením. V současné době pochází z pohřebiště již stovky nejrůznějších artefaktů. Základním laboratorním ošetřením prochází vesměs torzovitě dochované urny, jejichž rekonstrukce je dosti náročná (obr. 5). Časově a především finančně ještě náročnější je pak konzervace kovových předmětů, která v současné době probíhá souběžně v několika specializovaných laboratořích. Naštěstí se na nezbytnou konzervaci kovů podařilo získat účelové prostředky z fondů Ústeckého kraje.⁹

Úkolem této okrajové kapitoly nebyla kritika stávajícího stavu ochrany kulturního dědictví ani řešení problematiky využití detektoru kovů v archeologii. Jednalo se nám pouze o poukázání na některé dílčí praktické problémy spjaté s lokalitami, jež sice momentálně nejsou ohroženy investičními činnostmi, ale jejichž výpovědní potenciál se kvůli jiným faktorům přesto postupně a nenávratně snižuje a je jej potřeba nějakým způsobem chránit. Obáváme se totiž, že stejně jako dnes bude i v budoucnu docházet k objevení obdobně ohrožených pravěkých či středověkých lokalit a situace jako v Nezabylicích se může v podobných intencích opakovat. Patrně se přitom nejedná jen o čistě odborný či právní problém, ale rovněž o jistý odraz všeobecných společensko-kulturních tendencí a hodnot, jež převládají v naší společnosti čtvrt století po změně režimu. Analogické nesnáze tak budou muset nejspíše vyjít ze stínu našich odborných diskuzí a stát se definitivně předmětem efektivních právních norem a účinných opatření, jež budou nejen respektována, chápána, ale snad někdy i s povděkem kvitována širokou veřejností. To vše v zájmu zachování našeho společného a nenahraditelného kulturního dědictví. Do doby naplnění této ideální (idealistické?) vize však nezbyvá než neztrácet naději a snažit se alespoň dílčím dílem přičinit v zlepšení stávající neoptimální situace.

7 Někteří dobrovolní aktéři nedokázali po delší dobu věnovat dostatečnou pozornost vymezeným sektorům, přecházeli ve vymezeném rámci nesystematicky v různých směrech a nakonec i libovolně do okolních sektorů, a to podle aktuálního nálezu, který zaujal jejich pozornost. I snaha o uchování nálezů in situ a pouhé viditelné označení místa nálezů vzala v několika případech za své. Touha předměty vidět a vyjmout ze země bohužel prostě u některých jedinců převládla nad apelováním na důležitost zachování nálezových okolností. Nicméně komplexní výsledky detektorového průzkumu lze hodnotit vcelku pozitivně.

8 Za nezištnou pomoc s vyhledáváním hrobů a kovových předmětů děkujeme především p. D. Tranžíkovi.

9 Na tomto místě bychom chtěli poděkovat Mgr. Radku Spálovi, vedoucímu Odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu v Ústí nad Labem, za jeho práci a entuziasmus při zajišťování účelových prostředků.

5. ZÁVĚR

Objev jakéhokoliv nového žárového pohřebiště z doby římské lze nepochybně na území české kotliny považovat za jedinečnou archeologickou událost, a to i v jedné z hlavních sídelních oblastí polabských Germánů, tedy v severozápadních Čechách (cf. *Droberjar – Vích 2011, 23*). Výjimečnost tohoto objevu je navíc podpořena předpokládaným nemalým rozsahem pohřebiště či na první pohled neobvyklou moovitostí, zastoupenou v hrobech množstvím militarií, toreutikou, ozdobami a dalšími prestižními předměty. Na tomto obecném tvrzení lze již dnes odhadovat, že se jedná o jedno z největších a nejvýznamnějších pohřebišť objevených za posledních zhruba 50 let v Ústeckém kraji.

Je sice pravdou, že k objevu by bez pomoci detektoru kovů v nejbližší době pravděpodobně vůbec nedošlo, avšak na druhou stranu je třeba poznamenat, že nekropole při této dvojnásobné činnosti utrpěla značné ztráty, především co se týče komplexnosti nálezových souborů a výpovědní hodnoty jejich kontextů. Dalším nepříznivým transformačním procesem, který se bohužel výrazným způsobem spolupodílí na pozvolně postupující degradaci pohřebiště, jsou cyklicky se opakující agrární činnosti. Nicméně i přes tuto předvídanou hrozbu ztrát primárních informací lze výzkum v Nezabylicích považovat i do budoucna za velmi perspektivní a o potřebě či přímo nutnosti jeho pokračování by zřejmě nemělo být sporu. Od výzkumu nekropole si lze jistě již dnes slibovat obrovský výpovědní potenciál a od jeho budoucího zpracování rovněž důležité přínosy pro poznání kultury polabských Germánů, která svojí genezí široce překračuje hranice našeho regionu.

PRAMENY

- Beneš, A. 1971: Hořenice, ob. Poláky, okr. Chomutov. NZ č. j. 367/71 (Most), č. j. 640/71 (Praha). Archiv NZ ÚAPPSZČ Most.*
- Blažek, J. – Ondráčková, L. – Půlpán, M. – Reszeczyńska, A. 2012: Archeologický výzkum na lokalitě Nezabylice (okr. Chomutov) v roce 2012. Zpráva pro společnost AGRA Droužkovice, č. j. 1733/12. Archiv NZ ÚAPPSZČ Most.*
- Blažek, J. – Ondráčková, L. – Půlpán, M. – Reszeczyńska, A. 2013: Archeologický výzkum na lokalitě Nezabylice (okr. Chomutov) v roce 2013. Zpráva pro společnost AGRA Droužkovice, s. r. o., č. j. 1680/13. Archiv NZ ÚAPPSZČ Most.*
- Bubeník, J. 1980: Údlice, Hořenice (Hořence?), okr. Chomutov. Hl. č. j. 267/80. Archiv NZ ÚAPPSZČ Most.*
- Derner, K. 2010: Droužkovice, okr. Chomutov. Akce č. 174/2010. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Derner, K. 2011a: Droužkovice, okr. Chomutov. Akce č. 714/2011. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Derner, K. 2011b: Droužkovice, okr. Chomutov. Akce č. 877/2011. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Derner, K. 2012a: Údlice, okr. Chomutov. Akce č. 470/2012. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Derner, K. 2012b: Údlice, okr. Chomutov. Akce č. 912/2012. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Derner, K. 2012c: Všehrdy, okr. Chomutov. Akce č. 300/2012. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Derner, K. 2012d: Všehrdy, okr. Chomutov. Akce č. 898/2012. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Káčerík, A. 2008: Nezabylice, okr. Chomutov. Hl. č. j. 1251/08 (akce č. 677/2008). Archiv NZ ÚAPPSZČ Most.*
- Koutecký, D. 1983: Hořenice, okr. Chomutov. Hl. č. j. 598/83. Archiv NZ ÚAPPSZČ Most.*
- Koutecký, D. 1984: Hořenice, okr. Chomutov. NZ č. j. 261/84. Archiv NZ ÚAPPSZČ Most.*
- Ondráčková, L. 2008: Škrle, povrchový sběr na poli. Hlášení č. 2/2008. Oblastní muzeum v Chomutově, sbírka Archeologie, fond Chomutov.*
- Půlpán, M. 2011: Nezabylice, okr. Chomutov. Akce č. 881/2011. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Půlpán, M. 2012: Nezabylice, okr. Chomutov. Akce č. 865/2012. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Půlpán, M. 2013: Nezabylice, okr. Chomutov. Akce č. 965/2013. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.*
- Smrž, Z. 1994a: Nezabylice, okr. Chomutov. Hl. č. j. 647/94. Archiv NZ ÚAPPSZČ Most.*
- Smrž, Z. 1994b: Bílence, okr. Chomutov. Fotopoloha 1 (PIAN 02-33/203). Archiv letecké prospekce ÚAPPSZČ Most.*
- Smrž, Z. 1997a: Nezabylice, okr. Chomutov. Fotopoloha 1 (PIAN 02-33/295). Archiv letecké prospekce ÚAPPSZČ Most.*
- Smrž, Z. 1997b: Bílence, okr. Chomutov. Fotopoloha 2 (PIAN 02-33/314). Archiv letecké prospekce ÚAPPSZČ Most.*
- Smrž, Z. 1999: Bílence, okr. Chomutov. Fotopoloha 3 (PIAN 02-33/568). Archiv letecké prospekce ÚAPPSZČ Most.*
- Smrž, Z. 2000: Nezabylice, okr. Chomutov. Fotopoloha 2 (PIAN 02-33/318). Archiv letecké prospekce ÚAPPSZČ Most.*

Smrž, Z. 2002: Nezabylice, okr. Chomutov. Fotopoloha 3 (PIAN 02-33/624). Archiv letecké prospekce ÚAPPSZČ Most.

Volf, M. 2012: Vysočany u Chomutova, okr. Chomutov. Akce č. 569/2012. Archiv akcí ÚAPPSZČ Most.

LITERATURA

- Beneš, Z. 2010:* Dobroměřice u Loun a Březno u Chomutova – dvě sídliště doby římské v severozápadních Čechách, In: Beljak, J. – Březinová, G. – Varsik, V. (edd.), *Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídliiskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek. Archaeologica Slovaca Monographiae Tomus X. Nitra, 67–112.*
- Budinský, P. 1977:* Příspěvky k pravěku Podkrušnohoří ve sbírce teplického muzea. *Archeologické výzkumy Krajského muzea v Teplicích 5. Teplice.*
- Černá, E. – Ondráčková, L. 1996:* Archeologická sbírka Okresního muzea v Chomutově. *Archeologický výzkum v severních Čechách 26. Teplice–Chomutov.*
- Demetz, S. 1998:* Almgren Gruppe IV, Fig. 65–67: Zum Beginn der kräftig profilierten Fibeln. In: 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. *Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 in Klein Machnow, Land Brandenburg. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5. Wünsdorf (2002), 137–148.*
- Demetz, S. 1999:* Fibeln der Spätlatène- und frühen römischen Kaiserzeit in den Alpenländern. *Frühgeschichte und provinziäl-römische Archäologie. Materialien und Forschungen, Band 4. Rahden/Westfalen.*
- Droberjar, E. 2002:* Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.
- Droberjar, E. 2006a:* Plaňanská skupina grossromstedtské kultury. K chronologii germánských nálezů a lokalit v Čechách na sklonku doby laténské a v počátcích doby římské. In: Droberjar, E. – Lutovský, M. (edd.), *Archeologie barbarů 2005. Praha, 11–90.*
- Droberjar, E. 2006b:* Hornolabští Svěbové – Markomani. K problematice dalšího vývoje großromstedtské kultury ve stupni Eggers B1 („Zeitgruppe 3“) v Čechách (dobřichovská skupina), *Archeologie ve středních Čechách 10, 599–712.*
- Droberjar, E. 2008:* Aktuální stav výzkumu labsko-germánských sídlišť doby římské a doby stěhování národů v Čechách. In: Droberjar, E. – Komoróczy, B. – Vachútová, D. (edd.), *Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů (Archeologie barbarů 2007). Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37. Brno, 11–21.*
- Droberjar, E. – Vích, D. 2011:* Nové žárové pohřebiště z doby římské v Jevíčku-Předměstí, okr. Svitavy. In: Droberjar, E. (ed.), *Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem. Studia Archaeologica Suebica I. Olomouc, 23–38.*
- Jančák, M. 1969:* Hořenice, okr. Chomutov, *Bulletin záchranného oddělení 6, 1968, 36, č. 59.*
- Justová, J. 1968:* Nálezové zprávy Archeologického ústavu ČSAV 1955–1964. *Archeologické studijní materiály 6. Praha.*
- Káčerik, A. 2011:* Nezabylice, okr. Chomutov, *Výzkumy v Čechách 2008, 179, č. 838.*
- Kol. aut. 1930:* *Gemeindelexikon des Landes Böhmen. Auf Grund der Volkszählungsergebnisse vom 1. Dezember 1930. Praha.*
- Kol. aut. 1954:* Státní vodohospodářský plán republiky Československé. Hlavní povodí Labe. Dílčí SVP XII. Ohře a Bílina. Díl I – přílohy. Praha.
- Kol. aut. 1960:* Seznam obcí ČSSR 1960. Podle stavu ke dni 1. července 1960. Praha.
- Kol. aut. 1965:* Hydrologické poměry ČSSR. Díl I – Text, mapa I-3. Hydrometeorologický ústav Praha.
- Kol. aut. 1978:* Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970. Díl II/1. Praha.
- Koutecký, D. 1969:* Nové nálezy v severozápadních Čechách, *Archeologické rozhledy 21, 7–30.*
- Koutecký, D. a kol. 1980:* Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1953–1972. *Archeologické studijní materiály 13/1. Praha.*
- Kruta, V. 1975:* Droužkovice, okr. Chomutov, *Výzkumy v Čechách 1971, 33–34, č. 40.*
- Lehečková, E. 1977:* Údlice, okr. Chomutov, *Výzkumy v Čechách 1974, 229, č. 250.*
- Křivánek, R. 2012:* Geofyzikální měření ARÚ Praha na archeologických lokalitách v roce 2011. *Zprávy České archeologické společnosti, Supplément 85, Archeologické výzkumy v Čechách 2011. Praha, 16–18.*
- Lorber, J. 1994:* Zeměpisná vlastní jména Chomutovska a Kadaňska. I. Místopis (stav k 1. 1. 1992). Chomutov.
- Lorber, J. 1998:* Zeměpisná vlastní jména Chomutovska a Kadaňska. II. Pomístní jména 1 (oronyma a hydronyma). Chomutov.
- Motyková-Šneidrová, K. 1963:* Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen. *Počátky doby římské v Čechách. Fontes Archaeologici Pragenses 6. Pragae.*

- Motyková-Šneidrová, K. 1967: Weiterentwicklung und Ausklang der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. *Fontes Archaeologici Pragenses* 11. Pragae.
- Moucha, V. 2002: Zdobená tkalcovská závaží z mladší doby bronzové, *Sborník Západočeského muzea v Plzni, řada Historie* 16, 132–136.
- Nováková, B. ed. a kol. 1991: *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla (N–Ž)*. Stav k polovině 80. let. Praha.
- Polánek, K. A. ed. 1933: *Výkaz darů pro české museum v Žatci. Krajem Lučanů* 7. Žatec.
- Preidel, H. 1930: *Die germanischen Kulturen in Böhmen und ihre Träger. II. Die Träger*. Kassel–Wilhelmshöhe.
- Preidel, H. 1935: *Heimatkunde des Bezirkes Komotau. 4. Band: Geschichte. 1. Heft: Urgeschichte*. Komotau.
- Salač, V. – Neruda, R. – Kubálek, T. 2006: *Sídliště z doby laténské a římské v Březně u Chomutova. Kvantitativní vlastnosti keramických souborů*. Praha.
- Seidláček, A. 1998: *Místopisný slovník historický Království Českého (fotoreprint původního vydání z roku 1909)*. Praha.
- Vachůtová, D. – Vlach, M. 2011: K možnostem identifikace a poznání pohřebišť z doby římské na Moravě. In: Droberjar, E. (ed.), *Archeologie Barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem. Studia Archaeologica Suebica I*. Olomouc, 39–63.
- Vlček, V. ed. a kol. 1984: *Zeměpisný lexikon ČSR. Vodní toky a nádrže*. Praha.

A NEW ROMAN PERIOD CREMATION CEMETERY AT NEZABYLICE, CHOMUTOV DISTRICT

A newly discovered Roman period cemetery discovered at the site of Nezabylice (Chomutov District, Ústí nad Labem Region) is presented in this article. The site was discovered by amateur metal detectorists in 2010 and is currently endangered by seasonal agricultural activities. In this article, basic data regarding the cemetery and the currently available findings made during the rescue excavations of 2011–2013 are presented. 43 cremation graves dating from the Roman period have been investigated so far. The most important finding is the fact that the so-called warrior graves with complete or partially preserved equipment or gear prevail at this cemetery. The extent and density of graves at this burial ground together with the splendour of the grave goods make the necropolis at Nezabylice an important archaeological discovery, even in context of the Bohemian Basin. The investigation of this site should continue in the following years as well.

Fig. 1. Nezabylice, Chomutov District, Ústí nad Labem Region. Location of the site

Fig. 2. Section of a map showing the extent of geophysical measurements carried out at the cemetery

Fig. 3. Iron spearheads from grave 3/2011

Fig. 4. Exposed situation in grave 4/2011 at the level of the urn containing a cremation burial

Fig. 5. Sample of a well-preserved ceramic urn from grave 4/2011 after its general reconstruction

---

JAN BLAŽEK, MAREK PŮLPÁN

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE SEVEROZÁPADNÍCH ČECH, V. V. I., ŽÍŽKOVA 835, 434 01 MOST
blazek@uappmost.cz, pulpan@uappmost.cz

LENKA ONDRÁČKOVÁ

OBLASTNÍ MUZEUM V CHOMUTOVĚ, PALACKÉHO 86, 430 01 CHOMUTOV
ondrackova@muzeum-cv.net

AGNIESZKA RESZCZYŃSKA

INSTYTUT ARCHEOLOGII UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO, UL. HOFFMANOWEJ 8, PL 35-016 RZESZÓW
agares@univ.rzeszow.pl